

'LAAT ME MEZELF ZIJN'

Het levensverhaal van
Anne Frank

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	3
• Anne Frank	3
• Anne Frank Stichting	3
• Waarom Anne Frank?	3
• Waarom een reizende tentoonstelling?	4
• Waarom peer education?	4
2 RONDLEIDEN	4
• Wat is jouw rol als gids?	4
• Hoe bereid je je voor?	4
• Hoe ziet het programma van een rondleiding eruit?	4
• Tips & tricks	7
3 DE TENTOONSTELLING	9
4 HISTORISCHE GEDEELTE	10
5 ACTUELE GEDEELTE	12

1 INLEIDING

Anne Frank

Anne Frank is een joods meisje dat tijdens de Tweede Wereldoorlog onderduikt om te ontkomen aan de nazi's. Samen met haar vader Otto, moeder Edith, zus Margot en vier andere onderduikers vindt ze een schuilplaats in het achterhuis van het bedrijfspand van haar vader. Dertien is ze. Gedurende haar verblijf in het Achterhuis schrijft Anne in haar dagboek en ontwikkelt zij zich tot getalenteerd schrijfster. 671 dagen houden de onderduikers zich verborgen, geholpen door de kantoormedewerkers van Otto. Dan worden zij verraden en gedeporteerd naar verschillende concentratiekampen. Anne sterft in februari 1945, kort voor de bevrijding in kamp Bergen-Belsen. Zij is dan vijftien. Otto Frank overleeft als enige van de onderduikers de oorlog en keert terug naar Amsterdam. Hij laat het dagboek van Anne Frank uitgeven, dat mensen wereldwijd aanspreekt.

Anne Franks levensverhaal maakt het lot van de miljoenen slachtoffers van de Jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog persoonlijk en invoelbaar. Een verhaal dat begint met vooroordelen en beeldvorming. Zaken die vandaag de dag wereldwijd nog steeds leiden tot antisemitisme en andere vormen van discriminatie, uitsluiting en vervolging.

Anne Frank Stichting

In samenwerking met Otto Frank wordt op 3 mei 1957 de Anne Frank Stichting opgericht. Het is een onafhankelijke, non-profit organisatie die de onderduikplek van Anne Frank beheert en openstelt en Annes levensverhaal wereldwijd onder de aandacht brengt.

Met Anne Franks levensverhaal als basis ontwikkelt de stichting educatieve programma's en producten. Het doel is jongeren bewust te maken van de gevaren van antisemitisme, racisme en discriminatie en het belang van vrijheid, gelijke rechten en democratie. Deze activiteiten vinden overal ter wereld plaats.

De Anne Frank Stichting kan haar werk doen dankzij de inkomsten die de Stichting verwerft uit het museum en met de steun van fondsen, sponsors en andere instanties die subsidies verstrekken.

Ga voor meer informatie naar www.annefrank.org

“Wat is gebeurd, kunnen we niet meer veranderen. Het enige dat we kunnen doen is van het verleden leren en beseffen wat discriminatie en vervolging van onschuldige mensen betekent. Mijn mening is dat iedereen de plicht heeft vooroordelen te bestrijden.”
– Otto Frank

Waarom Anne Frank?

Anne Frank is misschien wel het bekendste slachtoffer van de Holocaust, maar ze was ook een familielid, een dochter, een zusje en een getalenteerd schrijfster. Door de kracht van haar woorden, de vele foto's en de bewaard gebleven onderduikplek biedt haar verhaal een inzichtelijke en inspirerende manier om over de Jodenvervolgning te leren.

Anne was een onschuldig kind, dat alleen vervolgd werd omdat ze joods was. Persoonlijke verhalen zoals dat van Anne Frank en miljoenen anderen vertellen de geschiedenis van de Holocaust en kunnen mensen stimuleren om na te denken over de betekenis hiervan voor hun eigen leven en voor de huidige maatschappij.

In het verhaal van de familie Frank zien we de wereldgeschiedenis weerspiegeld vanaf de periode waarin de nazi's aan de macht kwamen. Om de impact van de Holocaust te kunnen begrijpen, moet je iets weten over het vooroorlogse joodse leven, leren over de slachtoffers uit de jaren van vervolging, en meer horen over het leven van de overlevenden na de oorlog.

In het historische gedeelte van de tentoonstelling is te zien wat vervolgde mensen zoals de familie Frank merkten van de politieke gebeurtenissen uit de jaren '30 en '40. De tentoonstelling wil daarnaast bezoekers uitnodigen om na te denken over diversiteit, identiteit, vooroordelen, gelijke rechten en democratie.

Waarom een reizende tentoonstelling?

De Anne Frank Stichting heeft een reizende tentoonstelling samengesteld om zoveel mogelijk mensen in hun eigen omgeving te bereiken. Bij de tentoonstelling kunnen bezoekers en scholen ook andere activiteiten organiseren. De tentoonstelling "Anne Frank – Een geschiedenis voor vandaag", die in 1996 werd uitgebracht, werd op meer dan 3000 locaties wereldwijd getoond.

Waarom peer education?

Anne schreef dat we geen moment hoeven te wachten om de wereld te veranderen; ik denk dat we alleen maar hoeven te beginnen. We hebben altijd de kans om iets te veranderen, en door een peer guide te worden, werk je daaraan mee. – Anush (19, peer guide uit Argentinië)

Vaak worden de rondleidingen in de tentoonstelling door jongeren verzorgd. Dit is een vorm van 'peer education': onderwijs door groepsgenoten, bijvoorbeeld mensen van dezelfde leeftijd. Van tevoren krijgen de gidsen een training. Door middel van peer education worden jonge mensen actief bij de tentoonstelling betrokken en kunnen zij anderen aanmoedigen om ook betrokken te raken. De Anne Frank Stichting heeft al bijna 20 jaar ervaring met deze aanpak.

2 RONDLEIDEN

Wat is jouw rol als gids?

Bij de tentoonstelling geven gidsen rondleidingen en betrekken ze de bezoekers bij gesprekken over de thema's van de tentoonstelling. Er zijn allerlei manieren om een goede gids te zijn. Je krijgt de ruimte om je eigen ideeën uit te werken en om jouw groepen op je eigen manier te helpen de tentoonstelling te begrijpen en na te denken over hun eigen opvattingen en houding in onze eigen samenleving.

Hoe bereid je je voor?

Behalve door deel te nemen aan de training voor gidsen kun je jezelf op je taak voorbereiden door het dagboek van Anne Frank te (her-)lezen en/of de DVD "Het korte leven van Anne Frank" te bekijken. Neem ook eens een kijkje op één van de websites van de Anne Frank Stichting: www.annefrank.org
De Werkstukwijzer: www.annefrankguide.net/nl-NL
Het Achterhuis online: www.annefrank.org/nl/Subsites/Home/
En de "Anne Frank Tijdenlijn": www.annefrank.org/nl/Subsites/Tijdenlijn

Je bent natuurlijk geen professionele historicus en hoeft niet elk detail te kennen. Het belangrijkste is dat je mensen helpt na te denken over het verleden, het heden en de toekomst, en hun eigen rol in de wereld van nu.

Hoe ziet het programma van een rondleiding eruit?

Afhankelijk van de grootte van de groep en de beschikbare tijd, duren de meeste rondleidingen 1 of 2 uur. Voordat je aan een rondleiding begint, moet je informeren hoeveel tijd een groep heeft. Het is het prettigst om een groep te hebben van ca. 10 personen. Als de groep groter is, raden we je aan de groep in tweeën te verdelen. Terwijl de ene helft de tentoonstelling bekijkt, kan de andere helft de dvd van "Het korte leven van Anne Frank" of een andere film bekijken. Een tweede optie is om de ene groep in het historische gedeelte van de tentoonstelling te laten beginnen en de andere groep in het hedendaagse gedeelte. Vraag of de docent je wil helpen bij het verdelen van de groep.

Opzet van een programma van 1 uur (twee gidsen)	
Welkom, uitleg van het programma, groep verdelen in A & B	5 min.
Groep A historische gedeelte Groep B hedendaagse gedeelte	25 min.
Groep A hedendaagse gedeelte Groep B historische gedeelte	25 min.
Afsluiting	5 min.
Opzet van een programma van 2 uur (twee gidsen)	
Welkom, uitleg van het programma, groep verdelen in A & B	10 min.
Groep A historische gedeelte Groep B hedendaagse gedeelte	45 min.
Pauze	5 min.
Groep A hedendaagse gedeelte Groep B historische gedeelte	45 min.
Afsluiting	5 min.

Een rondleiding bestaat meestal uit drie delen:

- welkom
- rondleiding
- afsluiting

Voordat je met de rondleiding begint, probeer je er achter te komen wat de groep al weet en leg je uit wat je gaat doen. Het rondleiden is voor een groot deel gericht op de hoofdpunten en thema's van de tentoonstelling. Het is de bedoeling dat de leden van de groep aandacht besteden aan de vragen die in de tentoonstelling gesteld worden, en het is jouw taak om ze te helpen de informatie te begrijpen die ze aangeboden krijgen.

Het afsluitende deel van de rondleiding biedt gelegenheid tot reflectie: de leden van de groep zullen het misschien hebben over wat hen verrast heeft in de tentoonstelling, wat ze over anderen of zichzelf geleerd hebben, of wat ze echt geraakt heeft. Wees realistisch over de hoeveelheid informatie die je kan overdragen en de gesprekken die je op gang kan brengen. Je hebt geen tijd om ieder paneel helemaal uit te diepen. Stel daarom prioriteiten. Doe wat je kan, maar weet ook dat je niet alles kan doen. Neem liever de tijd om een paar onderwerpen te bespreken dan te veel onderwerpen oppervlakkig te behandelen. Anders wordt de rondleiding te ingewikkeld voor de groep en raak je de aandacht kwijt.

Het begin

• Tips van andere gidsen

Een goede peer guide is vriendelijk en geduldig. Maar een goede peer guide moet vooral belangstelling hebben voor zijn of haar werk, want alleen dan zullen de bezoekers de tentoonstelling interessant vinden en er echt iets van leren. – Tanuj (18, peer guide uit India)

Hoe meer je over de groep weet voor ze er zijn, hoe beter. Probeer van de organisatoren te weten te komen of de Holocaust en de Tweede Wereldoorlog op school al behandeld zijn, en zo ja: wanneer en hoe? Is er iets speciaals dat je over de groep moet weten? Hoe oud zijn de leerlingen? Maak even een praatje met de docent(en) als de groep binnenkomt. Je kan er dan meteen achter komen of er die dag of die week iets is gebeurd dat invloed heeft op de concentratie van de leerlingen. Een kort praatje kan de docenten er ook van overtuigen dat je iemand bent aan wie ze de klas kunnen toevertrouwen. Bovendien kunnen ze je dan helpen als de groep niet oplet.

Het is belangrijk dat je de deelnemers de kans geeft iets te zeggen en zich betrokken te voelen bij de rondleiding. Probeer je zo natuurlijk en open mogelijk te gedragen. Bereid een introductie voor: verwelkom de groep, stel jezelf voor, vertel wie je bent en wat je doet. Vaak ken je de bezoekers niet en als je inleiding persoonlijk is, is de kans groter dat ze naar je zullen luisteren. Je kunt bijvoorbeeld vertellen waarom je gids bent geworden. Bespreek ook wat je van de groep verwacht, en vraag ze naar hun wensen en verwachtingen.

Nadat je jezelf hebt voorgesteld, kun je vragen wat de groep van tevoren gedaan heeft, of ze al wel eens van Anne Frank gehoord hebben, wat ze van haar vinden en wat ze interessant aan haar vinden. Je kunt vragen hoe ze zich op het bezoek hebben voorbereid (de docent heeft er misschien al iets over gezegd, en dat kun je dan bevestigd krijgen). Misschien hebben sommige leerlingen het dagboek gelezen en herinneren ze zich er iets uit of hebben ze er vragen over (dan kun je zeggen dat je die vragen zal proberen te beantwoorden tijdens de rondleiding). Je kan ze vragen of ze zelf een dagboek of een (persoonlijk) blog bijhouden en wat dit voor ze betekent. En als ze dat doen, in

welk opzicht verschilt dat dan van het dagboek van Anne Frank? Geef ze de ruimte om hun gevoelens en gedachten te delen.

⋮ Tips van een trainer van gidsen

Peer guides moeten hun verhaal niet uit hun hoofd leren. Je kunt de bezoekers meer meegeven door je eigen woorden te gebruiken en ze vragen te stellen om het gesprek op gang te brengen, dan door een monoloog te houden. – Fanni (trainer van peer guides uit Hongarije)

Tijdens de rondleiding kun je allerlei reacties verwachten van leerlingen: belangstelling, verbazing, medelijden, walging, kritiek, afwijzing en verveling. Houd in gedachten dat iedere rondleiding anders is, en denk aan jouw eigen redenen om dit werk te doen en waarom je de tentoonstelling belangrijk vindt. Misschien helpt het je om van tevoren met de andere gidsen te bespreken waarom de tentoonstelling iedereen wat te bieden heeft, en wat volgens hen de belangrijkste dingen zijn om aan de bezoekers mee te geven. Hoe meer je oefent, hoe beter je wordt. Zorg dat je woordgebruik past bij de leeftijd en het niveau van de groep, en leg lastige woorden uit.

De rondleiding zelf

Het is onze ervaring dat een chronologische rondleiding het beste loopt als je niet meer dan 10 tot 15 foto's kiest om de bezoekers te laten zien. Concentreer je op deze foto's (tenzij de groep bijzonder is geïnteresseerd in bepaalde andere foto's). Gebruik deze foto's en de tekst op de panelen zoveel mogelijk. Je kunt bijvoorbeeld een citaat uit de tentoonstelling of uit Annes dagboek gebruiken om een discussie op gang te brengen. Zorg dat je niet de hele tijd aan het voorlezen bent. Als je aandacht wilt besteden aan een citaat of een tekst, vraag iemand uit de groep dan om deze voor te lezen, en stel vervolgvragen (bijvoorbeeld: Wat vind je daarvan? Wat roept dit bij je op? Wat zie je?).

De kaartjes

De gidsen kunnen tijdens de rondleiding gebruik maken van een set handzame kaartjes. Aan de hand van de vragen worden belangrijke onderdelen van de tentoonstelling nog een keer doorgenomen.

Sommige vragen zijn erop gericht om de leerlingen uit te dagen om na te denken over de diepere betekenis van de foto's en teksten.

⋮ Tips van andere gidsen

Iedere rondleiding is anders en stelt z'n eigen eisen. In het begin is die verantwoordelijkheid misschien eng, maar vertel gewoon recht uit je hart, zorg dat je de tentoonstelling goed kent en onthoud dat iedere gids uniek is, omdat ieder mens uniek is. – Anush (19, peer guide uit Argentinië)

Houd de tijd in de gaten. Sommige groepen stellen meer vragen dan andere, en dat betekent dat je minder kunt vertellen over bepaalde foto's of onderwerpen, en er meer tijd wordt besteed aan discussie. Het belangrijkste is dat je contact maakt met de groep en ze zoveel mogelijk aan de rondleiding laat deelnemen. Een rondleiding is een succes als de bezoekers opmerkingen maken, vragen stellen, hun mening geven en (kort) meediscussiëren.

Probeer de groep te laten ontdekken dat Anne, Margot en hun ouders gewone mensen waren, die in ongewone omstandigheden leefden. Als de bezoekers dingen zelf ontdekken, zijn ze meer betrokken bij het leerproces. Probeer er dus ook voor te zorgen dat de leerlingen zich gaan realiseren dat de slachtoffers onschuldige mensen waren, die op geen enkele manier verantwoordelijk waren voor de afschuwelijke dingen die ze meemaakten.

Laat de leerlingen bedenken dat ook veel van de nazi's gewone mensen waren, en dat veel gewone Duitsers de beloftes van de nazi's geloofden doordat er zoveel effectieve propaganda was. Wijs er ook op dat lang niet alle Duitsers nazi's waren. Velen verzetten zich met kleinere en grotere acties, en bovendien namen sommige Duitsers grote risico's door joden te helpen. Ze riskeerden hun baan en zelfs hun leven. Grijp regelmatig terug op wat deze historische thema's ons vandaag de dag nog te zeggen hebben. Je kunt de bezoekers vragen waarom zij denken dat deze geschiedenis belangrijk is voor de wereld van nu (dat is vooral een goede vraag om aan het eind te stellen).

De afsluiting

Hopelijk is het je tijdens de rondleiding gelukt wat tijd over te houden voor een gesprek aan het eind. Een paar afsluitende opmerkingen, hoe kort ook, zijn op hun plaats. De bezoekers hebben net (meer) geleerd over een van de zwartste perioden uit de geschiedenis. Ze hebben veel stof tot nadenken. Tot slot kun je de bezoekers vragen of ze nog onbeantwoorde vragen hebben of nog opmerkingen willen maken.

Het is mooi als je in je afsluitende opmerkingen een verband kunt leggen tussen de thema's van de tentoonstelling en het leven in onze huidige wereld. Dit is een goed moment om het te hebben over het belang van de thema's van de tentoonstelling voor het eigen leven van de bezoekers. Nadat je de bezoekers bedankt hebt voor hun aandacht, bedank je ook de docent. Dit zijn nog wat voorbeelden om je rondleiding mee te beëindigen:

- Een gebruikelijke manier om de rondleiding af te sluiten, is door de belangrijkste dingen die de leerlingen in de tentoonstelling gezien hebben, samen te vatten, en ook even terug te grijpen op één of meer opmerkingen uit de groep.
- Je kunt de nadruk leggen op de belangrijkste lessen van de tentoonstelling en de leerlingen een boodschap meegeven. Pas wel op dat die boodschap niet te 'prekerig' wordt.
- Je kunt de leerlingen uitnodigen nog eens terug te komen om de rest van de foto's en de informatie te zien. Je kunt ze ook uitnodigen om nog eens terug te komen met hun vrienden en familie.
- Het is leuk om de docenten en leerlingen tips te geven voor activiteiten die aansluiten bij de tentoonstelling. Vaak zijn er in buurt waar de tentoonstelling getoond wordt ook andere activiteiten gepland, zoals lezingen, theateruitvoeringen, muziek en films.
- Veel tentoonstellingsruimtes hebben een gastenboek, waarin mensen kunnen schrijven wat ze ervan vonden.

Tips & Tricks

Contact maken met de bezoekers

- Wees je bewust van je lichaamstaal en van je taalgebruik en toon. Afhankelijk van de groep

kun je met de groep voor een bepaalde foto op de grond gaan zitten.

• *Tips van andere gidsen*

Een goede gids zijn betekent voor mij dat je geïnteresseerd bent in Annes verhaal, en enthousiast bent over het geven van rondleidingen. – Patrick (16, peer guide uit Duitsland)

- Zorg dat iedereen je kan zien en horen. Door duidelijk en langzaam te spreken geef je bezoekers de tijd om je beter te begrijpen. Pas je taalgebruik aan en houd het eenvoudig als je denkt dat de groep je dan beter zal begrijpen. Vooral voor jongere groepen kun je beter niet teveel moeilijke woorden gebruiken. Voor die groepen is het vaak effectiever om eenvoudigere thema's en minder schokkende beelden uit de tentoonstelling te kiezen.
- Hoe vaker je de bezoekers de kans geeft zelf iets te doen of te zeggen, hoe groter de kans is dat ze de informatie in zich opnemen. Houd geen monologen, maar stel de bezoekers vragen. Stel liever geen vragen die beantwoord kunnen worden met ja, nee, of aantallen en feitjes. Het is vaak effectiever om vragen te stellen zoals: Wat zie je hier? Wat voor indruk maakt deze foto op je? Wat denk je dat er gebeurde voordat/nadat de foto was genomen? Wie heeft deze foto genomen en waarom? Je kan de vragen die op de kaartjes staan gebruiken bij het rondleiden. Print deze kaartjes uit, je vindt ze op de website.
- Moedig korte groeps gesprekken aan; geef alleen antwoord als de bezoekers het zelf niet weten. Het is geen punt als ze van mening verschillen, maar zorg wel dat de feiten kloppen. Als je niet op je gemak bent bij het sturen van de gesprekken, kun je ook wat verschillende meningen laten horen, en dan teruggrijpen op de boodschap die je over wilt brengen.
- Wees niet bang om 'ik weet het niet' te zeggen, als je geen antwoord hebt op een vraag. Onthoud dat je geen expert hoeft te zijn. Je kunt het anderen in de groep vragen, of de docent. Als zij het ook niet weten, kun je de groep voorstellen dat je (of zij zelf) gaat proberen er achter te komen en erop terugkomt.
- Leg er de nadruk op dat Anne Frank en de andere slachtoffers mensen waren, ieder met meerdere rollen en verhalen. Laat de Holocaust niet het

enige zijn dat er over ze te zeggen valt. Iedereen heeft zijn eigen verhaal. Besteed aandacht aan hun geschiedenis, hun hoop, hun dromen en hun persoonlijkheid.

- Tijdstip van het bezoek: iedere groep komt op een afgesproken tijdstip naar de tentoonstelling. De bezoekers worden beïnvloed door wat ze die dag of die week hebben meegemaakt, of door wat ze op het nieuws gezien hebben. Dat kan jou de gelegenheid geven om te verwijzen naar de actualiteit (op een informatieve manier, zonder duidelijk je eigen mening te geven).

Samenwerken met andere peer guides

- Geef de rondleiding met z'n tweeën als je dat prettiger vindt. Dit biedt jou wat extra steun. Zorg dat je duidelijk afsprekt wie wat doet.
- Spreek af met de andere gidsen en wissel ervaringen uit, goede en slechte. Het uitwisselen van ervaringen helpt altijd om je eigen rondleidingen te verbeteren.
- Gebruik je aantekeningen en houd de kaartjes bij de hand als je dat prettig vindt. Het is geen punt om er even in te kijken als geheugensteuntje.

Omgaan met lastige situaties

- Hoe ze ook bedoeld zijn, ga altijd in tegen beledigende of discriminerende opmerkingen. Probeer niet emotioneel of veroordelend te reageren, en eerlijk en oprecht te antwoorden.
- Luister goed naar wat de bezoekers zeggen en check of het klopt door het na te vragen als je niet zeker weet wat ze bedoelen. Leg ze geen woorden in de mond. Stel vervolgvragen als dat nodig is.
- Doe een beroep op hun empathie en begrip door ze vragen terug te stellen ('Hoe zou jij het vinden als mensen vooroordelen hadden over jou/ je discrimineerden?'). Door zo te 'spiegelen' en mensen te vragen zich in anderen te verplaatsen, gaan ze vaak meer begrip tonen.
- Benadruk dat diversiteit iets goeds is. Mensen hebben verschillende gevoelens, ideeën en opvattingen. Maar mensen over de hele wereld hebben ook gedeelde waarden en andere overeenkomsten. Dat is een fundamenteel onderdeel van vrije en democratische samenlevingen.

• *Tips van andere gidsen*

Een peer guide moet in de eerste plaats van zijn/haar werk houden, open staan om nieuwe dingen te leren, maar die ook kritisch kunnen beoordelen. Gidsen moeten erg geduldig zijn, goed luisteren en graag contact maken en samenwerken met de bezoekers. – Sara (17, peer guide uit Kroatië)

- Probeer niet verzeild te raken in onaangename discussies met één iemand in het bijzonder. Anders raak je de aandacht van de rest van de groep kwijt en verlies je ook je eigen focus. Als bepaalde leden van de groep niet opletten, besteed daar dan niet te veel aandacht aan, want dat is ongemakkelijk voor jezelf en ook demotiverend voor de bezoekers die wel opletten. Richt je tot de meerderheid en de impact die je daarop kan hebben. Soms helpt het om door te lopen naar het volgende paneel of door te gaan naar een oefening die de bezoekers zelf kunnen doen.
- Omgaan met lastige bezoekers. Zo nu en dan zit er een stoorzender tussen de bezoekers. Veel gidsen zullen zijn/haar opmerkingen negeren als ze op normale toon gemaakt worden en de anderen in de groep niet aansteken. Maar sommige opmerkingen kunnen niet genegeerd worden, net als directe vragen die getuigen van een gebrek aan respect voor jou, de andere bezoekers of de slachtoffers die in de tentoonstelling te zien zijn. In zulke gevallen kun je altijd de hulp inroepen van degene die verantwoordelijk is voor de tentoonstellingsruimte. Als een groep er met een docent is, kun je de docent om assistentie vragen. Dit kan betekenen dat je de rondleiding even stil moet leggen om de docent apart te nemen. Wees niet bang dit te doen als het nodig is. Behandel je bezoekers met respect, maar vraag ze jou ook met respect te behandelen.

3 DE TENTOONSTELLING

Er zijn twee versies met dezelfde inhoud van de tentoonstelling: een losse panelen versie en een grote versie.

De losse panelen versie bestaat uit 34 panelen, 25 in het historische gedeelte en 9 in het hedendaagse gedeelte. De grote versie bestaat uit 13 panelen, 4 displays met objecten en een 'kamer'.

In beide versies richt het historische gedeelte zich op Annes leven, terwijl het hedendaagse gedeelte het verhaal vertelt van 6 jongeren en de manier waarop zij in deze tijd omgaan met vooroordelen, discriminatie en uitsluiting.

Een overzicht van de panelen

Paneel	Thema	Beschrijving
<i>Historische gedeelte (het levensverhaal van Anne Frank)</i>		
Introductiepaneel Historisch gedeelte		
1-3	Annes geboorte en leven in Duitsland 1929-1933	De geboorte van Anne en de opkomst van het Nazisme in Duitsland.
4-6	Nederland: een nieuw thuis 1933-1938	Het leven in Nederland en de invoering van anti-joodse wetten.
7-9	Nederland wordt bezet 1939-1940	Nazi-Duitsland bezet Nederland.
10-12	De familie Frank besluit onder te duiken 1941-1942	Anne krijgt een dagboek voor haar verjaardag. Margot ontvangt een oproep en de familie besluit onder te duiken.
13-15	Het Achterhuis 1942-1944	Zorgen en wanhoop in het Achterhuis.
A B C De Kamer	De onderduikplek De onderduikers De helpers	
16-18	Het verraad en de deportatie naar de kampen 1944-1945	De mensen in het Achterhuis worden ontdekt en van elkaar gescheiden.
19-21	Otto's terugkeer en het herdenken van het verleden 1945-nu	Otto Frank keert terug naar Amsterdam. Nasleep van de Holocaust. Nadenken over het verleden in het heden.
<i>Hedendaags gedeelte (verhalen van jonge mensen van nu)</i>		
Introductiepaneel hedendaags gedeelte		
22-23	Wie ben je?	Hoe beschrijf je jezelf? Hoe beschrijven anderen jou? (Büşra and Jim)
24-25	Waar hoor je bij?	Welke rollen heb je? In welke hokjes stoppen anderen jou? (Michiel and Kim)
26-27	Omgaan met uitsluiting	Ervaringen uitwisselen en omgaan met vooroordelen en discriminatie. (Dylan and Batja)
28	Hoe zit dat met jou?	Welke vooroordelen heb jij zelf? Wat kan jij doen om uitsluiting tegen te gaan en stelling te nemen tegen vooroordelen en discriminatie?

4 HISTORISCHE GEDEELTE

Paneel 1-2-3

1929 - 1933

Anne wordt op 12 juni 1929 geboren in Frankfurt am Main, Duitsland. De familie Frank is joods. Edith en Otto Frank hebben nog een oudere dochter, Margot. Na het verliezen van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) en de daaropvolgende economische crisis is er veel werkloosheid in Duitsland. De aanhang van de NSDAP groeit in deze tijd van ontevredenheid. De nazi's geven de joden de schuld van alle problemen. In Duitsland wonen ongeveer 550.000 joden, dat is minder dan 1% van de bevolking. In 1933 komen Hitler en zijn partij (de NSDAP) aan de macht. Zij haten de joden. Een ander woord voor jodenhaat is antisemitisme. Joden worden gediscrimineerd: hun burgerrechten worden stuk voor stuk afgenomen. Op steeds meer plekken hangen bordjes met de tekst 'Joden niet gewenst'. Annes ouders besluiten om weg te gaan uit Frankfurt.

Paneel 4-5-6

1933 - 1938

Als Anne vier jaar oud is verhuist zij met haar ouders en zus Margot naar Nederland. Annes vader vindt werk in Nederland. Hij begint het bedrijf Opekta, dat pectine, een geleermiddel om zelf jam te maken, verhandelt. In het bedrijf werken ook Victor Kugler, Johannes Kleiman, Miep Gies en Bep Voskuil. Zij worden goede vrienden van de familie Frank.

Anne gaat naar een Montessori-basisschool in Amsterdam. Bij Anne in de klas zitten ook andere joodse kinderen uit Duitsland. In Duitsland bepalen Hitler en zijn partij wat er gebeurt. Leerkrachten die het niet met hen eens zijn, worden ontslagen. Verzet is levensgevaarlijk. Steeds meer joden willen weg uit Duitsland. De nazi's gaan fel tekeer tegen de joden. In de nacht van 9 op 10 november 1938 steken ze o.a. synagogen en joodse winkels in brand (paneel 6, onderste foto). 30.000 joodse mannen gearresteerd, meer dan 100 joden vermoord.

Paneel 7-8-9

1939 - 1940

Op 1 september 1939 valt het Duitse leger Polen binnen. Dit betekent het begin van de Tweede Wereldoorlog. In mei 1940 wordt ook Nederland

aangevallen. Als het centrum van Rotterdam gebombardeerd wordt geeft de Nederlandse legerleiding de strijd op. Nederland is vanaf dat moment bezet. Otto en Edith hadden zo gehoopt dat Nederland buiten de oorlog (neutraal) zou blijven. Anne schrijft in haar dagboek: 'Na mei 1940 ging het bergaf met de goede tijden: eerst de oorlog, dan de capitulatie (overgave), inmars der Duitsers en de ellende voor ons joden begon.'

In het bezette Nederland worden steeds meer anti-joodse maatregelen ingevoerd. Zo wordt het voor joden verboden om een eigen bedrijf te hebben. Dit geldt ook voor Opekta, het bedrijf van Otto. Hij draagt daarom zijn directeurschap over aan Johannes Kleiman en Victor Kugler, en aan de man van Miep Gies, Jan.

Paneel 10-11-12

1941 - 1942

In de zomer van 1941 krijgt ook Anne te maken met de anti-joodse maatregelen. Joodse leerlingen moeten naar aparte scholen. Anne en Margot gaan na de zomervakantie naar het speciaal opgerichte Joods Lyceum. In het najaar worden steeds meer plekken voor joden verboden: parken, bioscopen, bibliotheken en ook het strand. Op 12 juni 1942 krijgt Anne voor haar dertiende verjaardag een dagboek. Otto en Edith maken zich steeds meer zorgen: er gaan geruchten dat alle joden naar werkkampen in nazi-Duitsland moeten. In het diepste geheim bereiden ze zich voor om onder te duiken. Als Margot op 5 juli 1942 een oproep krijgt om zich te melden voor een werkkamp besluiten ze gelijk de volgende dag naar de onderduikplek te gaan. Deze is in het Achterhuis van het kantoor van Opekta, aan de Prinsengracht in het centrum van Amsterdam.

Paneel 13-14-15

1942-1944

De familie Frank duikt onder in het Achterhuis, samen met de familie van Pels: Hermann, Auguste en hun zoon Peter. Vier maanden later volgt Fritz Pfeffer, tandarts en kennis van de onderduikers. Hij vertelt hen van de razzia's. De onderste foto op paneel 13 is een van de zeldzame beelden van een razzia in Amsterdam. Het is 26 mei 1943, 's morgens heel vroeg. De binnenstad van Amsterdam is omsingeld. Drieduizend joden worden uit hun

huizen gehaald. Ze worden per trein naar kamp Westerbork gebracht en van daaruit naar de concentratie- en vernietigingskampen. In het Achterhuis moeten de onderduikers overdag stil zijn, omdat de magazijnmedewerkers van het bedrijf, die niet weten dat er mensen ondergedoken zitten, niets mogen merken. De onderduikers zitten dan meestal te lezen. Anne, Margot en Peter krijgen ook huiswerk op. In haar kleine kamertje schrijft Anne veel in haar dagboek. Zij mist haar vriendinnen en doet net alsof zij een heel goede vriendin heeft: Kitty. Aan haar schrijft Anne wat zij denkt, voelt en meemaakt in het Achterhuis. Zij droomt ervan om na de oorlog een beroemde schrijfster of journaliste te worden. Als haar dagboek vol is, schrijft Anne verder in schriftjes en op losse vellen papier. Ze begint aan een boek over haar tijd in het Achterhuis. Daarvoor gebruikt zij een groot gedeelte van haar dagboek.

Paneel 16-17-18

1944 - 1945

De onderduikers zitten in de zomer van 1944 ruim twee jaar in het achterhuis. Omdat de geallieerde legers snel oprukken naar de Nederlandse grens hoopt Anne in het najaar weer naar school te kunnen. Maar op 4 augustus 1944 is er een inval in het Achterhuis. Alle onderduikers worden gearresteerd. Ze zijn verraden. Wie dit heeft gedaan is nooit opgehelderd. Annes dagboek, schriften en losse vellen blijven achter in de schuilplaats. Miep en Bep vinden ze als ze in de schuilplaats gaan kijken. Miep bewaart ze in een la van haar bureau.

De onderduikers worden naar de gevangenis in Amsterdam gebracht. Daarna brengen de nazi's de onderduikers eerst naar Westerbork, een groot kamp in de provincie Drenthe, en in september 1944 van daaruit samen met meer dan duizend andere joden uit Nederland naar het concentratiekamp Auschwitz. Op het perron van Auschwitz worden de mannen van de vrouwen gescheiden. Anne en Margot zien hun vader daar voor de laatste keer. Omdat het leger van de Sovjet-Unie vanuit het oosten bezig is om het Duitse leger terug te dringen worden ze in oktober 1944 naar Bergen-Belsen, een ander concentratiekamp, gebracht en sterven daar in februari 1945, twee maanden voor de bevrijding van het kamp.

Paneel 19-20-21

1945-heden

Otto Frank is de enige van de acht onderduikers die de Jodenvervolgning overleeft. In juni 1945 is hij weer terug in het bevrijde Nederland. Als hij terugkomt, krijgt hij van Miep Gies, een van de helpers van de onderduikers, Annes dagboek. Otto leest daarin dat Anne na de oorlog graag een echt boek wilde uitgeven. Daarom maakt Otto van al haar aantekeningen een echt boek: 'Het Achterhuis'. Eerst verschijnt het in het Nederlands, daarna in meer dan 70 andere talen.

De nazi's hebben in totaal zes miljoen joden vermoord. Ook andere groepen zijn slachtoffer geworden: Roma en Sinti, gehandicapten, Jehova's getuigen en homoseksuelen. Wereldwijd worden de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog herdacht. Otto zegt hierover het volgende:

'Wat er gebeurd is, kunnen we niet meer veranderen. Het enige dat we kunnen doen is van het verleden leren en beseffen wat discriminatie en vervolging van onschuldige mensen betekenen. Mijn mening is dat iedereen de plicht heeft vooroordelen te bestrijden.'

Kamer binnenkant en buitenkant panelen of paneel A, B en C

Alleen de grote tentoonstelling heeft een kamer, de tentoonstelling met losse panelen heeft geen kamer. De informatie van de kamer staat op paneel A, B en C. Op de buitenkant van deze panelen of op paneel A vind je een dwarsdoorsnede van de onderduikplek. Je ziet ook het voorhuis waarin de kantoren van Opekta, het bedrijf van Otto Frank, gevestigd zijn.

Op het andere paneel of op paneel B en C vind je korte beschrijvingen van alle onderduikers en helpers.

Zuilen

Alleen de grote tentoonstelling heeft zuilen, de tentoonstelling met losse panelen heeft geen zuilen.

1 Jodenster

In deze vitrine zie je een echte Jodenster. Alle joden van zes jaar en ouder moesten de ster op al hun bovenkleding dragen.

2 Het partijprogramma van de NSDAP

In deze zuil vind je een partijprogramma van de nazipartij, de NSDAP.

3 Prinsengracht 263

Hier zie je het gehele pand van Prinsengracht 263. Je ziet zowel het voorhuis als het achterhuis.

4 Dagboek (facsimile)

Hier vind je een facsimile (een kopie) van het eerste dagboekje dat Anne heeft volgeschreven.

5 ACTUELE GEDEELTE

Dit gedeelte van de tentoonstelling gaat over het hier en nu. Je kunt er je eigen mening en ervaringen mee bespreken. Op de panelen maak je kennis met zes jongeren. Zij hebben allemaal te maken met vooroordelen en discriminatie, net als Anne Frank. Deze jongeren leven niet in oorlogstijd. Door te kijken, te luisteren en met elkaar te praten over de jongeren op de panelen kom je meer te weten over de werking van uitsluiting, vooroordelen en discriminatie. Een belangrijke doel is dat je zelf gaat nadenken over wat jij zelf kan doen om vooroordelen en discriminatie te voorkomen en dit met jongeren bespreekbaar te maken. Om die reden staan er ook ter afsluiting in de begeleidende tekst vragen die je kan stellen aan de groep.

De route van de rondleiding

Start

- ➔ introductiepaneel: Bij dit paneel maak je een brug van verleden naar heden met de groep (in tweetal)
- ➔ bekijk de film identiteit, bespreek daarna de panelen 22 en 23
- ➔ maak oefening 2 (vóór je naar paneel 24 gaat)
- ➔ bekijk de film diversiteit
- ➔ leidt de groep vervolgens van paneel 24 tot en met 28 rond.

Een oefening voor de gids

- 1 Kies een van de personages uit (kies uit Michiel, Kim, Batja of Dylan) en volg hem/haar in de tentoonstelling. Kies iemand met wie je het meest gemeen hebt of diegene die je het meest aanspreekt. Hierdoor kan je de inhoud beter uitleggen en zelf ook nog voorbeelden toevoegen uit je eigen leven (mits je deze wilt delen).
- 2 Verzamel alles wat je weet over je personage en maak er een woordwolk van. Gebruik de teksten op de panelen, de foto's en de films.
- 3 Leg het actuele gedeelte uit via je personage. Beantwoord alle centrale vragen (zie panelen). Bijvoorbeeld: *Wie is Michiel? Hoe kijkt de ander naar hem? Tot welke groepen behoort Michiel? Tot welke groepen wordt hij door anderen gerekend? Wat heeft Michiel meegemaakt? Hoe gaat hij hiermee om? Wat raadt Michiel aan om te doen tegen negatieve vooroordelen en discriminatie?*

Het rondleiden & gebruik van de kaarten

Tijdens de training heb je geoefend met het geven van een rondleiding. Dat kan je zoveel oefenen als je zelf nodig vindt. Gebruik als extra steun de kaartjes. De kaarten geven per paneel een korte samenvatting weer en omvatten vragen die je kan stellen aan de groep zodat de rondleiding interactief wordt. Betrek zoveel mogelijk de groep erbij zodat ze de aandacht erbij houden. Hieronder staan twee oefeningen uitgelicht die je samen met de groep kan doen. Zo speel je beter in op een groep die bijvoorbeeld zeer beweeglijk is.

Oefening 1

Met de groep, horende bij paneel 22 en 23: identiteit

Om het thema identiteit goed te kunnen inleiden, kan je gebruik maken van het werkblad. Dit werkblad hoort bij paneel 22 en 23. Bij deze panelen hoort ook de film identiteit. Begin met het invullen van het werkblad en kijk daarna de film. Beide laten zien wat identiteit allemaal inhoudt, hoe je jezelf beschrijft en hoe de ander jou ziet. Vul het werkblad zelf ook in voor je begint.

Oefening 2

Met de groep, voor je begint met paneel 24 en vóór het bekijken van de film diversiteit

Om de thema's vooroordelen en discriminatie goed te kunnen introduceren, kan je gebruik maken van deze oefening. Print de foto's uit. Er zijn er acht in totaal. Verdeel de groep in vier kleine groepen. Leg foto A van de vier personages op de tafel, en laat elk groepje een personage kiezen. Dit kan je doen door eerst de vraag te stellen: met wie zou je een plaats willen delen in de bus als je weet dat het een lange reis wordt?

Wanneer ieder groepje een keuze heeft gemaakt, deel je werkblad 2 uit. Vraag ze alles aan te kruisen wat bij hun personage past. Geef vervolgens foto B van hun personage en vraag om hun antwoorden op het werkblad bij te stellen. Stel daarbij de volgende vragen:

- 1 Is je indruk over hem/haar veranderd door foto B? Zo ja, waarom?
- 2 Keuren we mensen vaak af omwille van een eerste indruk van die persoon?

Ter afsluiting kijk je de film Diversiteit. In deze film worden de vier personages voorgesteld.

Dit ben ik

De kleur van mijn haar is... Dit doe ik liever niet... De naam van mijn school...

Mijn achternaam is... Mijn voornaam is... Ik ben een jongen/meisje Ik zit in klas...

Mijn woonplaats is... Mijn geboorteland is... De kleur van mijn ogen is... Ik ben jarig in de maand...

Mijn hobby's zijn... Er wonen bij mij thuis... personen Het soort muziek waar ik van houd...

Mijn sterrenbeeld... Mijn geloof is...

Na schooltijd ga ik het liefst... Mijn moeder komt uit... Mijn vader komt uit...

Mijn huidskleur is... Mijn lievelingseten is... Ik vol op... Ik ga het liefst op vakantie naar...

Een minder leuke karaktereigenschap van mij is... Een leuke karaktereigenschap van mij is...

Hoe omschrijven mijn ouders mij...

Hoe omschrijven andere/vrienden mij...

Dit deel ik met anderen

- 1 Welke kenmerken zijn bij geboorte vastgelegd (en kunnen niet meer veranderen)? Kleur **ROOD**
- 2 Welke kenmerken kunnen veranderen? Kleur **GREEN**
- 3 Dit vind ik op dit moment heel belangrijk.
- 4 Over welk deel van je identiteit hoor je wel eens positieve dingen?
- 5 En negatieve?
- 6 Dit deel ik met diegene die naast me zit. Omcirkel de woorden die jullie allebei hebben opgeschreven.

anne frank stichting

Oefening 1

Toelichting op de films

“Identiteit” – In deze korte film zijn twee personages te zien – Büsra en Jim – die allebei een chatgesprek voeren via hun telefoon met een familielid, een vriend(in) of vreemde. Het laat zien dat een beschrijving van iemand afhankelijk is van het soort relatie dat diegene heeft met de persoon. Een moeder bijvoorbeeld, beschrijft haar zoon of dochter heel anders dan dat een goede vriend of vriendin dat meestal doet. Niet iedereen ziet ook alle kanten van die persoon. Een vreemde krijgt vooral een eerste indruk bij het zien van die persoon.

“Diversiteit” – In deze film zie je vier personages – Kim, Michiel, Dylan en Batja. Ze stellen zichzelf voor door te vertellen over hun grootste passie(s) en praten over de groepen waartoe ze het liefste worden gerekend. Helaas zien ‘anderen’ – mensen die hen niet (willen) kennen – niet alle kanten en duwen hun algauw in een hokje vanwege een (uiterlijk) aspect van hun identiteit. Ze krijgen ook te maken met vooroordelen tegenover de groep waartoe ze worden gerekend.

Hoe behandel ik moeilijke vragen uit de groep?

Wanneer je thema's als vooroordelen en discriminatie bespreekbaar maakt aan de hand van de panelen, kan het zijn dat het reacties ontlokt bij de groep. Wanneer je ze vraagt naar hun mening, kan het misschien een negatieve mening zijn. Wees erop voorbereid dat dit kan gebeuren.

- Reageer altijd op opmerkingen die je over de grens vindt gaan. Als jij niet reageert, dan kan de groep dit interpreteren als 'dit mag hier blijkbaar gezegd worden'.
- Als je geraakt wordt door een opmerking, dan mag je dit best laten zien. Hierdoor draag je bij aan een open sfeer waarin je opmerkingen kunt bespreken. Maar ga niet schelden en wordt niet enorm kwaad, want dit doet afbreuk aan de open sfeer.
- Wijs het gedrag van diegene die de opmerking maakt af, maar niet diegene zelf.
- Probeer de Luister, samenvatten, doorvragen-methode. Op die manier kun je erachter komen waarom de opmerking gemaakt is.
- Bespreek het altijd met diegene die de groep begeleidt, zij kennen de groep het best.
- Spreek diegene ook na afloop apart, zodat je de groep er niet teveel bij betreft en je rondleiding om die reden wordt afgebroken. Tenzij de hele groep instemt met de opmerking, probeer dan goed door te vragen wat ze ermee bedoelen.

20 zaken die de peer guide moet weten

- 1 Identiteit betekent jezelf beschrijven met verschillende woorden en beelden.
- 2 Je beschrijft jezelf, over wie je bent (zelfbeeld), wie je graag wilt zijn en hoe je wilt overkomen (imago).
- 3 Een beschrijving van jezelf is nooit af, je groeit en verandert naarmate je ouder wordt.
- 4 Sommige kenmerken krijg je vanaf je geboorte mee, het vormt ons en we geven het zelf vorm.
- 5 Het liefst is jouw beschrijving hetzelfde als de beschrijving die anderen over jou schrijven. Want dan pas 'voel je je echt lekker in je vel'.
- 6 We definiëren onszelf aan de hand van groepen waar we lid van zijn of waarmee wij een hechte band voelen. We denken in 'wij' en 'zij'.
- 7 Ons contact met de ander bepaalt voor een zeer belangrijk deel wie we zijn en hoe we onszelf zien.

- 8 Van welke groepen we lid zijn, en met welke groepen we ons identificeren, kan in een aantal gevallen sterk afhankelijk zijn van de context en je levensfase.
- 9 Een groep waarmee je jezelf identificeert, wordt met het woord ingroup aangeduid. Een groep waartoe je liever niet wordt gerekend, wordt de outgroup genoemd.
- 10 Niet iedere ingroup kan je zelf uitkiezen. Denk aan een handicap, nationaliteit of afkomst.
- 11 Sommige groepen waar we bij horen, hebben we niet zelf gekozen. Je hebt een bepaalde afkomst en wordt daarop veelvuldig aangesproken; daar kan je niets aan veranderen.
- 12 Vooroordelen zijn gedachten in ons hoofd, ideeën over anderen. Zolang je ze niet uit of er naar handelt doe je niemand kwaad.
- 13 Discriminatie is op anderen gericht gedrag, alleen als je iets openlijk doet, zegt of schrijft, kun je discrimineren.
- 14 Discriminatie is het onterecht, ongelijk behandelen op basis van afkomst, godsdienst, leeftijd, seksuele geaardheid of sekse.
- 15 Iedereen kan met discriminatie in aanraking komen.
- 16 Wees je bewust van je vooroordelen.
- 17 Wees gemotiveerd om er wat aan te doen.
- 18 Maak kennis met iemand en keur hem of haar niet af vanwege een aspect van zijn of haar identiteit.
- 19 We zijn allemaal gelijk, en toch zo verschillend.
- 20 Verplaats je in de ander.

© Anne Frank Stichting, 2015

Foto's: © Anne Frank Stichting

Vormgeving: Skepja/Pieter Mineur

Contact: docenten@annefrank.nl

Meer informatie: www.annefrank.org